

НАПРЯМ 1. НАЦІОНАЛЬНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-357-9-1>

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОЦИДУ

Бабій А. Ю.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри юриспруденції
Чернівецький інститут
Міжнародного гуманітарного університету
м. Чернівці, Україна*

Дідик І. П.

*студент III курсу
Чернівецький інститут
Міжнародного гуманітарного університету
м. Чернівці, Україна*

Кримінальне законодавство України закріпило поняття екоциду в ст. 441 Кримінального кодексу. Диспозиція зазначеної статті вказує: масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу. Згідно санкції, карається правопорушення позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років [2].

Незважаючи на те, що склад даного правопорушення присутній в кримінальному законодавстві України з 2001 року, статистичні дані не дають нам можливості сказати, що це поширений злочин на території нашої держави. Хоча, серед певного кола науковців, існує думка протє, що це спричинено труднощами розуміння основних категорій диспозиції ст. 441 Кримінального кодексу.

Увага до питань екологічних забруднень є досить виправданою, адже внаслідок життєдіяльності, виробничих процесів, війн людська цивілізація руйнує екологічну безпеку планети, інтенсивно забруднює та погіршує якість навколишнього природного середовища, завдаючи тим самим незворотної шкоди та наближаючи нас до екологічної катастрофи. Такі дії в міжнародному праві визначаються як «екоцид», що в свою чергу є частково криміналізованим діянням, як у рамках міжнародного

кримінального права, так і в національному праві багатьох країн світу [1, с. 323].

Сам термін «екоцид» походить з грецької та латинської мов, так, «oikos» означає будинок, а «caedo» – знести або вбити. Наразі його значення полягає у руйнуванні значних територій природного середовища внаслідок людської діяльності у мирний чи воєнний час [5].

Однією з найбільших екологічних катастроф, що сталася на території України, після трагедії на Чорнобильській АС, варто вважати підрив Каховської гідроелектростанції. Каховська катастрофа – це воєнний злочин та акт екоциду, здійснений окупаційними силами країни-агресора 6 червня 2023 року. Окрім того, експерти вважають це найбільшою техногенною катастрофою Європи. За фактом підриву греблі Каховської ГЕС відкрито кримінальне провадження за ст. 438 «Порушення законів та звичаїв війни» та ст. 441 «Екоцид» Кримінального кодексу України.

Об'єкт цього злочину – безпека природи як середовища проживання людини. З об'єктивної сторони злочин може проявитися у таких формах:

- 1) масове знищення рослинного або тваринного світу;
- 2) отруєння атмосфери або водних ресурсів;
- 3) вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу.

Склад цього кримінального правопорушення у перших двох його формах сформульований як матеріальний, і злочин вважається закінченим з моменту настання суспільно небезпечних наслідків у виді спричинення екологічної катастрофи, конкретними різновидами якої є масове знищення рослинного або тваринного світу і отруєння атмосфери або водних ресурсів. Склад у третій формі сформульований як формальний, тобто правопорушення є закінченим з моменту вчинення будь яких дій, якими створюється загроза спричинення екологічної катастрофи.

Під екологічною катастрофою варто розуміти особливо тяжкі наслідки, які визначаються в кожному окремому випадку з врахуванням наступних критеріїв:

- 1) велика площа території, на якій відбулися несприятливі зміни в навколишньому середовищі;
- 2) суттєве обмеження або виключення життєдіяльності людини або життя рослин чи тварин на певній території;
- 3) тривалість несприятливих змін у навколишньому середовищі або їх невідворотність;
- 4) істотні негативні зміни в екологічній системі, такі як, зникнення окремих видів тварин або рослин, зміна кругообігу речовин або інших

біологічних процесів, які мають значення для екосистеми в цілому [3, с. 804].

Суб'єкт екоциду загальний, а суб'єктивна сторона – умисел.

Запобігання таких правопорушень як екоцид передбачає вживання низки заходів щодо нейтралізації та усунення причин та умов, що їх детермінують. Зокрема, на загально-соціальному рівні необхідно максимально використовувати досягнення науково-технічного прогресу, проводити загальну просвітницьку роботу з питань екології та безпеки життєдіяльності. Суттєвий внесок у профілактику екоциду здійснюють природоохоронні об'єднання громадян та засоби масової інформації. Також варто відзначити, що основними суб'єктами попередження екоциду є органи державної влади та місцевого самоврядування, які розробляють та реалізують основні напрямки державної політики щодо екологічної безпеки України.

Література:

1. Глушко А.Д., Зазека А.Б., Сиротенко Я.В. Екоцид як злочин проти навколишнього природного середовища. Юридичний науковий електронний журнал. № 5. 2022. С. 322–326.

2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 20.11.2023).

3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України Д.С. Азаров, В.К. Гришук, А.В. Савченко та ін.; за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 1104 с.

4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 10-те вид., перероб. та допов. Київ : Дакор, 2018. 1360 с.

5. Webster's new world dictionary of the American Language. URL: <https://www.merriam-webster.com> (дата звернення 20. 11.2023)